

REESKONT İŞLEMLERİNİN MUHASEBESİ VE VERGİSEL DENETİMİ

Dr. Şeref DEMİR*
Gelirler Başkontrolörü

ÖZET

Vergi Usul Kanunu'nun 281 ve 285'inci maddelerine göre senetli alacaklar ve borçlar değerlendirme gününün kıymetine indirgenebilir. Vergi mevzuatı uyarınca senetlerin nominal değerleri ve net bugünkü değerleri arasındaki fark reeskont tutarı olarak adlandırılmaktadır. Senette faiz nispeti açıklanmış ise reeskont işlemlerinde bu nispet kullanılır. Senette faiz nispeti açıklanmamışsa T.C. Merkez Bankası'nın resmi iskonto haddi uygulanır. Ticari faaliyetlerden kaynaklanmayan alacak ve borç senetleri ile hatır senetleri için reeskont hesaplanamaz. Şayet senetsiz alacak ve borçlar için reeskont hesaplanmış ise vergi mevzuatı uyarınca bu tutarların kanunen kabul edilmeyen gider olarak matraha ilave edilmesi gerekir. Bu çalışmada alacaklar ve borçlara dair reeskont işlemleri muhasebe ve vergisel denetim perspektifinden ele alınmaktadır.

Anahtar kelimeler: Alacak senetleri, borç senetleri, reeskont, matrah

Jel Sınıflandırması: M 41, M 42, M 48

THE ACCOUNTING AND TAX AUDITING OF DISCOUNTING TRANSACTIONS

ABSTRACT

According to the Tax Procedural Law, Article 281 and 285; notes receivable and notes payable are allowed to be discounted to their present value of the date of valuation. In terms of tax legislation, the difference of nominal value and present value of notes is called the discounting amount. The rate of interest indicated on the notes shall be used for discounting transactions. If there is no interest rate indicated on the notes, the Turkish Republic Central Bank's official discount rate shall be used as discount rate. Notes receivable and notes payable arising from non-operating activities and notes of accommodation are not allowed to be discounted. If notes

* Bilgi Üniversitesi Öğretim Görevlisi.

receivable and notes payable from non-operating activities are discounted, they will have to be added to the taxable profit as non-deductible expenses pursuant to tax laws. In this study, transactions of discounting related to the receivables and payables are to be considered from the perspective of accounting and tax auditing.

Keywords: Notes receivable, notes payable, discounting, taxable income

Jel classification: M 41, M 42, M 48

1. GİRİŞ

Dönemsellik kavramı gereğince işletmelerin sınırsız kabul edilen ömürlerinin belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden bağımsız olarak saptanması gerekir. Gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi, hâsılat, gelir ve karların aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlarla karşılaştırılması dönemsellik kavramının gereğidir. (Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No 1).

Vergi mevzuatında dönemsellik kavramı doğrudan tanımlanmamış olmakla birlikte vergi kanunlarında birçok madde de takvim yılı ve hesap dönemi kavramlarına atfen dönemsellik ilkesi doğrultusunda düzenlemeler bulunmaktadır. Buna göre Gelir Vergisi Kanunu bakımından gelir; bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarıdır (GVK Madde 1). Bilânço esasına göre ticari kazanç, teşebbüsteki öz sermayenin hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müspet farktır (GVK Madde 38).

İşletme hesabı esasına göre ticari kazanç, bir hesap dönemi içinde elde edilen hâsılat ile giderler arasındaki müspet farktır (GVK Madde 39). Kurumlar Vergisi Kanunu bakımından, kurumlar vergisi; mükelleflerin bir hesap dönemi içinde elde ettikleri safi kurum kazancı üzerinden hesaplanır (KVK Madde 6).

Yukarıda yer alan yasal düzenlemeler ile gerek Gelir Vergisi Kanunu gerekse Kurumlar Vergisi Kanunu'nda geçen hesap dönemi kavramı, Vergi Usul Kanunu'nun 174'üncü maddesinde de yer alan bir kavramdır. Buna göre; defterler hesap dönemi itibarıyla tutulur.

Kayıtlar her hesap dönemi sonunda kapatılır ve ertesi dönem başında yeniden açılır. Hesap dönemi normal olarak takvim yılıdır. Şu kadar ki, takvim yılı dönemi faaliyet ve muamelelerinin mahiyetine uygun bulunmayanlar için, bunların müracaatı üzerine Maliye Bakanlığı 12'şer

aylık özel hesap dönemleri belli edebilir (VUK Madde 174). Özet olarak dönemsellik kavramı, vergi ve muhasebede dönem kar zararının belli bir aralıkta tespitini öngören ve talep eden ortak bir kavramdır.

Reeskont işlemleri dönemsellik ve tahakkuk kavramları doğrultusunda ele alınması gereken konuların başında gelmektedir. Bilindiği üzere piyasa dinamikleri gereğince işletmeler genellikle vadeli çalışmaktadırlar. Bu nedenle işletmelerin alacak tutarları içerisinde paranın zaman değerini ifade eden vade farkları da yer almaktadır ve bu tutarlar tahakkuk esası ve dönemsellik ilkesi gereğince gelecek dönemlere ait gelirleri temsil ederler. Buna karşın işletmelerin borç tutarları içerisinde paranın zaman değerini ifade eden vade farkları da yer almaktadır ve bu tutarlar yine aynı mantık silsilesinde gelecek dönemlere ait giderleri temsil ederler.

Reeskont işlemi, ayrıca peşin alışveriş yapan firmalarla vadeli alışveriş yapan firmalar arasında vergilendirme açısından oluşan farkı da gidermektedir (Kızılot , 38).

Reeskont; ödemelerin, nominal değeri (üzerinde yazılı olan değer, gelecekteki değeri) ile bugünkü değeri arasındaki farktır. Reeskont işlemi ise işletmelerin bilançolarında yer alan alacakların ve borçların değerlendirme gününün kıymetine irca edilmesi (indirgenmesi) işlemidir.

İşletmelere dahil alacakları ve borçları mukayyet değerlerinden değerlendirme gününün kıymetine irca ederken (indirgerken) yapılan şey, paranın zaman değerini (vade farklarını) senedin vadesi ve faiz oranını dikkate almak suretiyle hesaplamak ve bu suretle hesaplanan faiz gelirleri/faiz giderlerini dönem mali karının (matrahın) tespitinde dikkate almak ve söz konusu meblağları senetlerin mukayyet değerlerinden indirgeyerek değerlendirme günündeki tasarruf değerleri (net bugünkü değerleri) ile bilançolarda sunmaktır.

Alacaklar ve borçlar için reeskont işlemlerine bağlı olarak tahakkuk ettirilmesi gereken faiz gelirleri ve faiz giderlerinin dönemsellik kavramına uygun olarak hesaplanması ve dönem matrahına intikal ettirilmesi gerekir. Bu çalışmada alacaklar ve borçlara dair reeskont işlemleri reeskont ayırmada özellikli hususları ve vergisel denetimi içerecek tarzda ele alınmaktadır.

2. YASAL DÜZENLEMELER VE ŞARTLAR

2.1. Yasal Düzenlemeler

Vergi Usul Kanunu'nun 281 ve 285'inci maddeleri uyarınca; alacaklar mukayyet değerleriyle değerlendirilir. Vadesi gelmemiş olan senede bağlı

alacaklar ve borçlar değerlendirme gününün kıymetine irca edilebilir. Bu takdirde, senette faiz nispeti açıklanmış ise bu nispet, açıklanmamışsa T.C. Merkez Bankası'nın resmi iskonto haddi uygulanır (VUK Madde 281).

Senetlerin üzerinde faiz oranı belirtilmediğinde reeskont hesaplamasında, T.C. Merkez Bankası'nın kısa vadeli avans işlemleri için belirlediği oran esas alınacaktır.

Vergi Usul Kanunu'nun 173 Seri No.lu Genel Tebliği'nde belirtildiği üzere Vergi Usul Kanunu'nun borçların değerlemesine ilişkin 285'inci maddesine son fıkra olarak; "Alacak senetlerini değerlendirme gününün kıymetine irca eden mükellefler borç senetlerini de aynı işleme tabi tutmak zorundadırlar." hükmü eklenmiştir. Buna göre vadesi gelmemiş alacak senetlerini değerlendirme gününün kıymetine irca eden mükelleflerin, vadesi gelmemiş borç senetlerini de aynı işleme tabi tutmaları mecburiyeti getirilmiştir (VUK 173 Seri No.lu Genel Tebliğ).

Mukayyet değer (kayıtlı değer) bir iktisadi kıymetin muhasebe kayıtlarında gösterilen hesap değeridir. Vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacakların ve borçların değerlendirme gününün kıymetine irca olunması, reeskont ayırmak suretiyle alacakların ve borçların tasarruf değerine (alacakların ve borçların değerlendirme gününde sahibi için arz ettiği gerçek değere) indirgenmesi anlamına gelmektedir.

Öte yandan VUK' un 280'inci maddesine göre yabancı paralar borsa rayıcı ile değerlendirilir. Bu madde hükmü yabancı para ile olan senetli veya senetsiz alacaklar ve borçlar hakkında da caridir. Bunlardan vadesi gelmemiş senede bağlı alacak ve borçlar, bu VUK' un 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca değerlendirme gününün kıymetine irca edilebilir.

2.2. Reeskont Uygulamasının Şartları

Reeskont uygulamasından yararlanabilmek için alacakların ve borçların aşağıdaki şartları topluca sağlaması gerekmektedir.

1- Alacakların ve borçların senede bağlı olması şartı: Reeskont uygulayabilmenin temel şartı, alacağın veya borcun senede bağlı olmasıdır. Senetsiz alacaklar ve borçlar, diğer tüm şartlar sağlanmış olsa dahi vergi mevzuatı bakımından reeskont uygulamasına konu edilmezler. SPK, TDHP ve UFRS (TMS) bakımından ise alacakların ve borçların senede bağlı olması şartı aranmamaktadır. Bu durum ticari kar ve matrah açısından bir ayırım noktasıdır ve beyanname üzerinde reeskont faiz giderleri olarak kanunen kabul edilmeyen giderlere ilave edilmeyi veya reeskont faiz gelirleri

olarak diğer indirimlere yansıtılmak suretiyle ticari kardan tenzil edilmeyi gerektirmektedir.

2- Alacakların ve borçların bilânçoda (aktif/pasif) ilgili hesaplarda yer alması şartı: Reeskont uygulayabilmenin bir diğer şartı alacak senetleri ve borç senetlerinin bilanço da tek düzen hesap planına uygun formatta ilgili hesaplarda sunulmuş olması şartıdır. Vergi mevzuatına göre reeskont sadece alacak senetleri ve borç senetleri hesaplarında gösterilen senetli alacaklar ve borçlar için ayrılacağından 121/221 Alacak Senetleri, 321/421 Borç Senetleri hesaplarında sunulan alacaklar ve borçlar için hesaplanacaktır. Bunun dışında senetli de olsa ve ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili de olsa 126/226 ve Verilen Depozito ve Teminatlar, 326/426 Alınan Depozito ve Teminatlar hesapları ile 13/23 Diğer Alacaklar ana hesap grubu ve 33/43 Diğer Borçlar ana hesap grubunda sunulan alacak ve borçlar için vergi mevzuatı uyarınca reeskont ayrılması mümkün değildir.

3- Alacakların ve borçların vadeli olması şartı: Vade, reeskont hesaplamasının vazgeçilmez bir unsuru ve teknik bir zorunluluktur; zira vade yoksa vade farkı oluşmayacağından söz konusu senetlerin Türk Ticaret Kanunu'na göre düzenlenen çeklerden bir farkı kalmayacaktır. Bilindiği üzere çekte vade olmaması gerektiğinden (TTK Madde 707) reeskont ayrılamaz. Buna paralel olarak bir senedin vade içermemesi halinde görüldüğünde ödenmesi gerekmektedir (TTK Madde 615).

Bu anlamda vade taşımayan senetler tıpkı çeklerde olduğu gibi görüldüğünde ödenmesi gerektiğinden reeskonta tabi tutulamaz.

4- Alacakların ve borçların vadesinin henüz gelmemiş olması şartı: Alacak ve borçların vadesi henüz gelmemiş olmalıdır. Vade dolmuş ise reeskont hesaplamada bir zaman verisi elde etmek mümkün değildir.

5- Alacak ve borçların ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olması şartı: Reeskont hesaplamasının bir diğer önemli şartı, alacak ve borçların ticari kazancın eldesi ve idamesi ile ilgili olması şartıdır. Şayet böyle değil ise yani alacak ve borçlar ticari kazancın eldesi ve idamesi ile ilgili değil ise söz konusu tutarlar hasılat veya maliyet unsuru olarak dönem kar zararını etkilemiş olmadıkları için reeskont hesaplamak suretiyle dönem kazancının düzeltilmesi gereksinimi doğmamış demektir. Reeskont uygulanacak alacak ve borçlar bilançolarda mutlaka ticari alacaklar ve ticari borçlar arasında sınıflandırılmış ve sunulmuş olmalıdır. Diğer alacaklar ve diğer borçlar hesap grupları için reeskont hesaplanması vergi yasaları

bakımından mümkün değildir. Bu itibarla ticari nitelik taşımakla birlikte sehven diğer alacaklar ve borçlar altında gösterilen unsurların ticari alacaklar ve borçlar hesap gruplarına taşınması gerekir.

6- Tüm senetli alacakların ve borçların reeskonta tabi tutulması şartı: Reeskont işlemi mükellefin tercihine bırakılmakla birlikte şayet reeskont işlemi tercih edilmiş ise tüm senetler için uygulanmalıdır. Kısmi Reeskont Mümkün Değildir. Reeskont ayırma tercihi yapılmış ise tüm alacak senetlerinin reeskonta tabi tutulması gerekir. Ayrıca alacak senetlerinin reeskonta tabi tutulması halinde borç senetlerinin reeskonta tabi tutulması yasal bir zorunluluktur. Genel olarak vergi mevzuatı yaklaşımında ihtiyarilik hakları kullanılırken tutarlılık yaklaşımı uygulanması gereken bir yaklaşımdır. Reeskont ayırma tercihi seçilmiş ise bütün senetler için bu tercih kullanılmalıdır.

Senetli alacakların ve borçların bir kısmı reeskonta tabi tutulurken bir kısmının reeskont hesaplamalarının dışında tutulması vergi planlaması adı altında mükelleflere vergiye tabi kazançlarını istedikleri gibi ayarlama ve bu meyanda vergimatrahlarının aşındırılması imkânı vereceği için tercihin kısmen kullanılması vergi denetimlerinde kabul edilebilir bir yaklaşım olmaktan uzaktır.

7- Bilanço esasına göre defter tutulması şartı: Bilindiği üzere Vergi Usul Kanunu'nda tüccarlar defter tutma bakımından bilanço esasına ve işletme hesabı esasına iki sınıfa ayrılmaktadırlar. Reeskont işlemlerinin izlenebilmesi için bilanço esasına göre defter tutmak şarttır. Bu itibarla diğer tüm şartları sağlasalar dahi işletme hesabına esasına göre defter tutan mükelleflerin reeskont ayırmaları mümkün değildir.

3. REESKONT İŞLEMLERİNDE ÖZELLİKLİ HUSUSLAR

3.1. Alacak Senetlerinin Reeskonta Tabi Tutulması VUK' a Göre İhtiyaridir

Vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacaklar ve senede bağlı borçlar değerlendirme gününün kıymetine irca olunabilir. Bu düzenleme mükelleflere seçimlik hakkı tanımaktadır. Dileyen mükellefler senetli olması ve ticari kazancın elde edilmesi ve idamesi ile ilgili olmak şartıyla alacak ve borç senetlerini reeskonta tabi tutabilirler.

İhtiyarilik banka, banker ve sigorta şirketlerine tanınmamıştır. Bankalar ve bankerler ile sigorta şirketleri alacaklarını ve borçlarını ya Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddi veya muamelelerinde uyguladıkları faiz haddi ile değerlendirme günü kıymetine irca ederler.

Yine ihtiyarilik alacak senetlerini reeskonta tabi tutmayıp borç senetlerini reeskonta tabi tutmak istemeyen mükelleflere tanınmamıştır. Alacak senetlerini değerlendirme gününün kıymetine irca eden mükellefler, borç senetlerini de aynı şekilde işleme tabi tutmak zorundadırlar. Tersî durum için yani borç senetlerini reeskonta tabi tutmuşlarsa alacak senetleri için bu işlemi yapmak zorunda değildirler.

Buna göre alacak senetlerini reeskonta tabi tutmak suretiyle reeskont faiz giderlerini mali kardan indirmiş olan mükelleflerin, varsa borç senetlerini de reeskonta tabi tutmak suretiyle reeskont faiz gelirleri olarak mali kara ilave etmeleri gerekmektedir.

Vergi mevzuatına göre alacak ve borç senetlerinin reeskonta tabi tutulması mükellefin isteğine bırakılmasına rağmen, 1 sıra numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğine, SPK' ya göre reeskont işlemleri zorunludur. Söz konusu düzenlemelere göre reeskont ayıran mükellefler şayet vergi uygulamaları bakımından reeskont ayırmak istemezlerse bunu geçici vergi veya yıllık beyannamede giderme imkanına sahiptirler. Bu durumda yapılması gereken şey ticari kara "reeskont faiz giderleri" veya "reeskont faiz gelirleri" olarak yansıtılan ve dönem karını azaltan veya artıran bu tutarları matraha ilave etmek veya matrahtan tenzil etmektir.

3. 2. Vadeli Çekler İçin Reeskont Hesaplanmaz

Senetsiz alacakların/borçların ve alınan/verilen vadeli çeklerin reeskonta tabi tutulması VUK' a göre mümkün değildir. Şayet senetsiz alacaklar ve alınan çekler için reeskont ayrılmışsa bu tutarların kanunen kabul edilmeyen giderlere dahil edilmek suretiyle matraha ilave edilmesi gerekir. Aynı şekilde senetsiz borçlar ve verilen çekler için reeskont faiz geliri hesaplanmışsa bu tutarlarında matrahtan düşülmesi gerekir. Uygulamada yaygın olarak kullanılan vadeli çekler hakkında Danıştay Vergi Davaları Genel Kurulu, vermiş olduğu kararda, çeke konulan vadenin geçersiz olduğunu, bu çeklerin değerlemesinin, vadeli senet değerlemesine göre yapılamayacağı belirtmiş olduğundan vadeli çekler için reeskont uygulanamaz.

Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 07.04.2000 tarih ve E.1999/448, K.2000/145 sayılı kararı uyarınca; vadeli çeklerin reeskonta tabi tutulması, Türk Ticaret Kanunu'nda kambiyo senetleri arasında yer almakla birlikte, çekin yasal olarak vade ve faiz kaydı taşımasının mümkün olmaması, muhatap tarafından görüldüğü anda karşılığının ödenmesinin zorunlu

bulunması nedeniyle bono ve poliçeden farklı nitelik taşıması ve sadece nakit ödeme aracı olarak işlem görmesi gerekçeleri ile mümkün değildir.¹

Vadeli çeklerde reeskont uygulaması konusunda Vergi Usul Kanunu'nun 41 sayılı sirkülerinde; 5838 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 18 inci maddesiyle 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanuna eklenen geçici 2'nci maddede, "31.12.2009 tarihine kadar, üzerinde yazılı keşide tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir." hükmüne yer verilmiştir.

Söz edilen Kanunla getirilen düzenlemeye yönelik olarak mükelleflerin, geçici bir süre ile sınırlı olarak vade getirilmiş olan ileri tarihli çeklerin artık senet olarak kabul edilerek Vergi Usul Kanununun reeskont konusundaki düzenlemeleri karşısında reeskonta tabi tutulup tutulmayacağı hususunda tereddüde düştüklerinin anlaşılmasıyla mükellefler açısından uygulama birliğinin sağlanması için Maliye Bakanlığı'nca yapılan açıklamaya göre;

Söz konusu 18'inci maddenin gerekçesinde; bu maddenin belirli bir süreyle çekin, üzerinde yazılı keşide tarihinden önce ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersiz kabul edilerek ekonomik sıkıntılarla çeklerin zamanında ödenememesi sonucunda ticari hayatta karşılaşılan sorunlara ve mağduriyetlere çözüm üretilmesi amacıyla yapıldığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu düzenleme ile çeklerin bono ve poliçeler gibi vadeli senet haline getirilmesi amaçlanmamıştır.

Görüldüğü üzere, getirilen yeni düzenlemedeki amaç, çeke vade konulması ya da ileri tarihli çek düzenlemesinin sağlanması olmayıp, madde hükmü ile belirlenen tarihe kadarki süreç zarfında, çeklerin kullanılmasıyla ilgili olarak ticari hayatta karşılaşılan sorunların ve bu sebeple yaşanan mağduriyetlerin giderilmesidir. Zira Türk Ticaret Kanunu'nun hükümleri gereğince çeke vade konulması kabul edilmemiş, hatta çekte vade belirtilmiş olsa bile konulmamış sayıldığına hükümlenmiştir.

Yeni getirilen düzenlemenin 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanunda yapılmış olması, yeni getirilen düzenleme tarihine kadar zaten ileri tarihli çek keşide edilmesinden ötürü, çek hamilleri ile keşideci arasında cereyan eden hukuki sorunları bertaraf etme amacının bir göstergesi niteliğinde olup, ödenmesine ilişkin ekonomik nedenlerle kısıtlayıcı bir düzenleme olarak görmek gerekir.

1 Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 07.04.2000 tarih ve E.1999/448, K.2000/145 sayılı kararı

Yapılan düzenleme ile ileri tarihli çek keşidesinin yasal olarak ta mümkün kılınmış olması, çekin “çek” olma niteliğine halel getirmemekte ve bir kredi aracı değil, yine ödeme aracı olma niteliğini korumaktadır.

Buna göre, Vergi Usul Kanunu uyarınca vadesi gelmemiş olan alacak ve borç senetlerinin reeskonta tabi tutulması gerekecektir. Ancak bir ödeme aracı olarak kullanılan çeklerin vadeli düzenlenmiş olması adına çek düzenlenen yükümlünün ancak değerlendirme gününde vadesi gelmemiş senede bağlı alacak ve borçlar için uygulanması öngörülen Vergi Usul Kanunu’nda yer alan reeskont uygulamasından yararlanmasına imkan tanımamaktadır.

Uygulamada birliğin sağlanması amacıyla, yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda, 5838 sayılı Kanunla yapılan düzenlemenin amacının, çeke vade konulması ya da ileri tarihli çek düzenlenmesinin sağlanması olmayıp, madde hükmü ile belirlenen tarihe kadarki süreç zarfında, çeklerin kullanılmasıyla ilgili olarak ticari hayatta karşılaşılan sorunların ve bu sebeple yaşanan mağduriyetlerin giderilmesi ve sadece çekin tahsilinin üzerindeki keşide tarihinden önce olamayacağına yönelik olmasıdır.

Bu nedenle, çekin ödeme aracı olmasından dolayı senet olarak kabul edilmesi imkan dahilinde bulunmadığından 5838 sayılı Kanunun 18 inci maddesiyle yapılan düzenlemeye uyan çeklere de reeskont uygulanması mümkün değildir.

3.3. Teminata Verilmiş Senetler İçin Reeskont Uygulaması

Alacak senetleri, işletmeler tarafından üçüncü kişilere karşı bir işin yapılmasının üstlenilmesi veya bir sözleşmenin ya da diğer işlemlerin karşılığı olarak geri alınmak üzere teminat olarak verilebilmektedir. Piyasa uygulamasında işletmeler sıkça bankalardan kredi temininde alacak senetlerini teminat olarak bankalara vermektedirler. Teminata verilmiş senetler için reeskont hesaplanıp hesaplanamayacağı konusu aşağıda farklı görüşlere yer verildiği üzere tartışılan bir konudur.

Teminata verilerek karşılığında kredi kullanılan senetler bir bütün teşkil etmektedir. Bu senetler karşılığı alınan kredilerin tamamı ödeninceye kadar mükelleflerin senetler üzerinde tasarruf yetkileri yoktur. Bu itibarla mükelleflerin hiçbir şekilde tasarruf edemeyecekleri bu kabil senetleri için reeskont hakkı tanınmaz. Teminata verilen senetlerin sadece karşılığında kredi alınan yüzdesi değil tamamı üzerinden reeskont yapılmaması gerekir. Mükellefler teminata verdikleri senetler için hangi oranda kredi almış olurlarsa olsunlar bu senetlerin tamamı reeskont hakkından yararlanamaz

(HUK Danışma Komisyonu'nun 30.12.1976 tarih ve 231 Yayın Sıra No'lu Kararı).

Teminat veren borcunu ödemedikçe senedi geri isteyemeyeceği gibi teminat alan aldığı senedi kullanma ve yararlanma hakkını elde etmediğinden teminata verilen veya alınan senetler için reeskont ayrılamaz (Tüysüzöğlü, 1986,699).

Yukarıdaki görüş ve değerlendirmelerin aksi görüşlerde bulunmaktadır. Birçok yargı kararına göre teminata verilmiş olsa da senetler işletmenin mülkiyetindedir ve teminat gösterilerek kredi alınsa da söz konusu senetler temlik edilmiş sayılmadıklarından reeskonta tabi tutulabilirler (Danıştay 4. Daire'nin 05.02.1985 tarih ve E.No:1982/6020, K. No:1985/886 sayılı kararı)

Alacak senetlerinin bankaya rehnedilmiş olması, bu senetlerin alacak senedi olma özelliğini ortadan kaldırmaz. Bu nedenle bankalara teminata verilen alacak senetleri portföydeki senetler gibi reeskonta tabi tutulabilir (Şeker,1999, 1498).

Görüşümüzü belirtecek olursak Vergi Usul Kanunu senede bağlı alacaklar ve borçlar için mükelleflere, mukayyet değer ile değerlendirme yapmak yerine (irca işleminin özelliği gereğince) tasarruf değeri ile değerlendirme yapma imkânı sunmaktadır. Ancak teminata verilen senetler fiilen işletmeden çıktığından bu senetler üzerindeki tasarruf hakkı bulunmamaktadır. Her ne kadar işletmeler teminata verdikleri senetleri başka senetlerle değiştirme veya krediyi ödemek suretiyle senetleri geri alma imkânına sahip olsalar da bu değişimi yapmadıkları veya krediyi geri ödemedikleri sürece senetli alacaklarını tasarruf değerleri ile değerlendirme imkânına sahip olamazlar. Tasarruf değeri ile değerlendirme yapabilmenin temel şartı, değerlemeye tabi iktisadi kıymeti hiçbir kısıtlama olmaksızın tasarruf edebilme yeteneğinin varlığı ile mümkün olabilir. Özet olarak bankaya teminata verilmiş bir senedi tasarruf edebilme imkânı bulunmadığından söz konusu senedin sahibi için arz ettiği gerçek değere (tasarruf değere) göre değerlemeye tabi tutulması hukuken mümkün değildir. Konuya ilişkin yargı kararlarında tasarruf değeri ile değerlendirme özelliği dikkate alınmaksızın bir değerlendirme yapıldığı anlaşılmaktadır.

3.4. Tahsile Verilmiş Senetler Reeskont Konusu Yapılabilir

Senetlerin tahsil olunmak üzere bankaya ciro edilmesi halinde yapılan ciro hukuken bir temsil cirosu niteliğindedir. Senet üzerindeki bütün haklar aslında mükellefe aittir. Banka bu hakları sırf tahsil için mükellef adına

kullanmaktadır. Öte yandan senedi tahsile veren mükellef tahsil edilene kadar senet bedelini tasarruf etmiş değildir. Senedin tahsil anına kadar mükellefin portföyünde bulunması ile tahsil için bankaya ciro edilmesi arasında bir fark mevcut değildir. Bu itibarla tahsile verilen alacak senetleri değerlendirme gününde henüz tahsil edilmemiş olmak şartıyla reeskont konusu yapılabilir (HUK Danışma Komisyonu'nun 30.12.1976 tarih ve 231 Yayın Sıra No'lu Kararı).

Tahsil için verilen senet temsil cirosuyla verilmekte ve senet üzerindeki bütün haklar mükellefte kalmakta olduğundan tahsile veren açısından herhangi bir kısıtlama olmayacağı için değerlendirme günü itibarıyla tahsil edilmemiş olmaları şartıyla reeskonta tabi tutulabilirler (Karabacak, Koyutürk, 1984, 28).

3.5. Hatır Senetleri İçin Reeskont Hesaplanmaz

Hatır senetleri bir ticari işleme dayanmaksızın karşı tarafa verilen ve karşı tarafın itibarını artırmayı amaçlayan senetlerdir. Ticari bir işlemde kaynaklanmadıkları için hatır senetleri reeskonta tabi tutulmaz. Konuya ilişkin yargı kararlarına göre de hatır senetleri gerçek bir borç alacak ilişkisine dayanmadıklarından vergi matrahını etkilemelerine izin verilemez ve reeskonta tabi tutulmazlar (Danıştay 4. Daire'nin 28.12.1995 tarih ve E: 1994/3228, K: 1995/5901 sayılı kararı).

Şayet ticari karın tespitinde reeskont hesaplanmak suretiyle reeskont faiz giderleri dönem kar zararına yansıtılmış hatır senetleri varsa bu senetlere ait giderlerin mali kara (matraha) kanunen kabul edilmeyen gider olarak ilave edilmesi gerekir.

3.6. Senet Tutarlarının KDV Kısmı İçin Reeskont Hesaplanmaz

Reeskont ayırmanın şartlarından birisi senedin ticari işlemlere dayanmasıdır. Söz konusu senet karşılığında alacak, hâsılat; borç ise, maliyet unsuru olarak dikkate alınmış olmalıdır. Şayet KDV dahil tutarlar senet tutarının içerisinde yer almakta ise bunun ayrıştırılması ve KDV kısmı için reeskont hesaplanmaması gerekir.

KDV, tahsil eden işletme için bir hasılat veya gelir unsuru değildir. İşletmenin fonksiyonu burada vergi tahsiline aracılıktır. Bu nedenle işletmelerin müşterilerinden olan senede bağlı KDV alacağı için reeskont hesaplanamayacaktır. Eğer senet normal hasılat yanında KDV tutarı da içeriyorsa KDV alacağı ile diğer karşılık ayrıştırılacak, KDV alacağı reeskont işlemine konu edilmeyecektir (Yükü, 2009,. 225)

Örneğin 100.000 TL tutarında ve Katma Değer Vergisi 18.000 TL olan bir mal satışı karşılığında 118.000 TL tutarında bir alacak senedi alınmış ise satış hâsılatı olarak yansıtılan kısım 100.000 TL olacağından reeskontun bu tutar üzerinden hesaplanması gerekecektir. 18.000 TL'lik kısım ise hesaplanan KDV karşılığı olduğundan ticari kazancın eldesi ve idamesi ile ilgili sayılmayacak ve reeskont hesaplamasına dahil edilmeyecektir.

3.7. Avans Niteliğinde Alacaklar İçin Reeskont Hesaplanmaz

Bilindiği üzere ticari kazancın elde edilmesinde tahakkuk esası geçerlidir. Buna göre dönem kazancının tespitinde, gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi; hâsılat gelir ve kârların aynı döneme ait olan ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesiyle ilgili maliyet, gider ve zararlarla karşılaştırılması gerekmektedir. “Avans, ileride hak edilecek bir istihkaka (mal veya hizmet bedeline) mahsuben alınan veya verilen paralar şeklinde tanımlanabilir” (Maç, 1999, 273).

Avanslar; taahhütleri garanti altına alma, güven ve işin devamlılığı sağlama, gelecekteki fiyat yükselmelerinden etkilenmeme gibi amaçlarla gelecekte yapılacak mal ve hizmet teslimleri karşılığında peşin alınan ya da verilen değerlerdir.

Bu itibarla niteliği gereği kazancın tespitinde hasılat kaydedilmeyen ve borç sayılmayan avansların reeskonta tabi tutulmadığı gibi değerlemeye tabi tutulması ve aradaki farkın kur farkı gideri olarak kazancın tespitinde dikkate alınması mümkün değildir. Sermaye Piyasası Kurulu'nun Seri: 9, No:1 Sayılı Genel Tebliği'nin 26. maddesine göre de avans niteliğindeki alacaklar reeskonta tabi tutulamamaktadır.

Dönem ticari kazancının tespitinde dikkate alınmayan (hasılat yazılmayan) senetlere dönem sonu itibarıyla reeskont hesaplanamayacaktır (Yükçü, 2009. 225).

3.8. Vadeli Satış Kampanyalarında Belge Düzenlenmeksizin Senede Bağlanan Alacaklara Reeskont Ayrılmaz²

Piyasada yaygın şekilde uygulanan çeşitli vadeli satış yöntemleri ile yapılan satışlarda satıcı ile müşterisi arasında ödeme koşullarını, malın teslim tarihini ve diğer bazı şartları belirleyen bir sözleşme yapılmaktadır. Genellikle sözleşmelerde, malın ileri bir tarihte müşteriye teslimi kararlaştırılmakta ve bu süre içinde belirlenen taksit tutarlarının senede bağlanarak tahsiline devam edilmektedir. Bu tür vadeli satışlarda, malın

2 VUK'un 26.01.1993 tarih ve 1993/1 sıra numaralı Genelgesi.

satışına ilişkin hasılat kaydı, malın teslim tarihinde düzenlenen fatura ile kayıtlara intikal ettirilmektedir.

26.01.1993 tarih ve 1993/1 sıra numaralı VUK İç Genelgesinde; uygulanan vadeli satış kampanyalarında, sözleşmenin yapıldığı tarih ile malın teslim tarihi arasındaki süreye tekabül eden alacak senetlerinden vadeleri sonraki döneme isabet edenlerin, satış işlemini gerçekleştiren mükellefler tarafından, dönem sonlarında reeskonta tabi tutulduğu ve bu durumun vergi ziyasına neden olduğunun anlaşıldığı ifade edilmektedir.

Sözü edilen kampanyalı satışlarda sözleşmenin yapıldığı tarih ile mal teslimi arasında geçen sürede alacak senetleri ile tahsil edilen bedeller ile vadeleri sonraki döneme isabet eden senetler, gerçekte sipariş avansı mahiyetindedir ve gerek tahakkuk esası gerekse muhasebede dönemsellik ilkesi gereğince bilânçonun pasifinde “Alınan Sipariş Avansları” ve benzeri hesaplarda izlenmesi gerekmektedir. Çünkü mal veya hizmet teslimi ile satışa ilişkin belge düzenlenmesinin ileri bir tarihte gerçekleştiği bu tür satış işlemlerinde, mal ya da hizmet satışının fiili olarak gerçekleşmemesi nedeniyle satıştan doğan alacağın tahakkuk esası gereğince aktif değerlere hâsılat olarak kaydı mümkün değildir.

Bu itibarla vadeli satış kampanyalarında satışa konu mal veya hizmet bedeline ait belge düzenlenmeksizin senede bağlanan alacak tutarlarından, vadesi gelmemiş alacak senetlerinin dönem sonlarında reeskonta tabi tutulamayacağı hususunun incelemelerde dikkate alınması ve reeskonta tabi tutulan bu tür alacak senetlerinin tespiti halinde, gider kaydedilen reeskont tutarlarının giderler arasından çıkartılarak gerekli tarhiyatın yapılması ve ziyaa uğratılan miktar dikkate alınarak ceza kesilmesi gerekmektedir.

3.9. Finansal Kiralama Kapsamında Alacak ve Borçlar İçin Reeskont Hesaplanmaz

VUK’un 290/2’inci maddesi uyarınca finansal kiralama maddesi kapsamında değerlendirilen borç ve alacak tutarları reeskonta tâbi tutulmaz. Bu itibarla finansal kiralama şirketlerinin bu işlemleri nedeniyle portföylerinde bulunan senetleri ile finansal kiralama yoluyla bir iktisadi kıymeti kiralayan ve kullanan kiracının yine bu işlemlerden kaynaklanan senetlerinin reeskonta tabi tutulmaması gerekmektedir.

Örneğin bir şirket, finansal kiralama yoluyla taşıt kiralamış ve bunun karşılığında finansal kiralama şirketine borç senedi vermiş ise bu borç senetleri nedeniyle reeskont faiz geliri hesaplamayacak, finansal kiralama

şirketi de alacak senetlerinden dolayı dönem kar zararına herhangi bir reeskont faiz gideri yansıtmayacaktır.

3.10. Faktoring Şirketlerine Devredilen Senede Bağlı Alacaklar İçin Faktoring Şirketi Reeskont Ayırır

Faktoring şirketlerine devredilen senede bağlı alacaklar için alacağı devreden kişi değil alacağı devralan faktoring şirketi reeskont ayırabilir. Çünkü faktoring işlemi ile factor adı verilen kuruluş, satış bedelinin vadesinde tahsilini veya istenildiği takdirde vadeden önce belirli bir oranda peşin ödenmesini sağlamak ve tahsilat riskini üstlenmektedir (Özyer,2008, 572).

3.11. Müflisten Olan Alacaklar Reeskonta Tabi Tutulmaz

Müflisten olan alacaklar senede bağlı olsun ya da olmasın eğer gayrimenkul rehni suretiyle teminata bağlanmamışlarsa iflasın açılmasından itibaren vadesi gelmiş alacak olmaktadır. Oysa reeskont uygulanabilmesi için değerlendirme gününde henüz senedin vadesinin gelmemiş olması gerekir (Yılmaz, 2000, 202–203).

İflasın açılması ile alacak muaccel hale geleceğinden senedin üzerinde yer alan vadenin bir önemi bulunmamaktadır. Bu nedenle, müflisten olan senetli alacaklar için reeskont hesaplanamaz.

3.12. Yıllara Sari İnşaat ve Onarma İşleriyle İlgili Alacak Senetleri İçin Reeskont

GVK'nın 42'nci maddesine göre; birden fazla takvim yılına sirayet eden inşaat ve onarma işlerinde kar veya zarar işin bittiği yıl kati olarak tespit edilir ve tamamı o yılın geliri sayılarak, mezkur yıl beyannamesinde gösterilir.

Buna göre söz konusu işlerle iştigal eden işletmelerin işin bittiği yıldan önceki yıllara ilişkin olarak reeskont hesaplamaları vergi mevzuatı bakımından mümkün değildir. Bilindiği üzere reeskont uygulamasının genel gerekçesi alacak senetlerinin hasılat olarak dikkate alınmış olması ve söz konusu hasılatın bir kısmının vade farkları nedeniyle izleyen dönemlere ait olmasından kaynaklanmaktadır. Yıllara sari inşaat ve onarım işlerinde kar zarar işin bittiği yıl kati olarak tespit edilecek ve de bittiği yılın geliri olarak beyan edilecektir.

Örneğin inşaat ve onarım işleri ile iştigal eden bir şirketin sonraki yıllarda bitecek ve kar zararı işin bitim yılında tespit edilecek olan alacak senetlerini reeskonta tabi tutmak suretiyle işin bitim yılından önceki

yılların dönem kar zararına yansıtılmaları vergi mevzuatı uyarınca kabul edilemez.

Yıllara sari inşaat ve onarım işlerinde kazanç tahakkuk esası doğrultusunda oluşturulmadığından tahakkuk esası doğrultusunda oluşmayan bir kazanç için reeskont hesaplamak suretiyle gider kaydı yapmak doğru olmayacaktır.

3.13. Şüpheli Alacaklar İçin Reeskont Hesaplanmaz

Şüpheli alacaklar, VUK' un 322'nci maddesinde alacaklarda ve sermayede amortismanla ilişkin bölüm altında düzenlenmiştir. Senetli veya senetsiz tüm alacaklar için söz konusu maddedeki şartların sağlanması halinde karşılık ayrılması ve giderleştirilmesi mümkündür. Bir alacak şüpheli hale gelmiş ise "Şüpheli Alacak Karşılığı" ayrılmakta ve dönem kar zararına gider olarak yansıtılmaktadır. Şüpheli hale gelmesi nedeniyle karşılık ayrılan alacaklar için reeskont hesaplanması mükerrer gider kaydı yaratacağından mümkün değildir.

Ayrıca şüpheli alacak karşılığı VUK' a göre dava veya icra safhasında bulunan alacaklar için ayrılabilir. Bunun gerçekleşebilmesi için ise genellikle alacağın vadesi geçtiği halde ödenmemiş olması gerekmektedir. İstisnai olarak vadesi henüz geçmese de alacağın şüpheli halinin kesinleşmesi durumunda senetler muaccel hale geleceği için bunlar için de reeskont hesaplanamaz. Bazı durumlarda da muhasebenin ihtiyatlılık ilkesi gereğince karşılık ayrılması gerekebilir ki bu durumda reeskont hesaplanmasına engel teşkil etmektedir.

3.14. Senetli Alacak Ya da Borca Faiz Yürütülmesi Halinde Reeskont Uygulaması (Şeker, 1501).

İşletmelerin senetli alacakları için senette yazılı olan tutarın dışında ayrıca faiz almaları halinde reeskont uygulamasına gidilemez. Aynı durum senetli borçlar için de söz konusudur. Ancak burada uygulanan faiz oranının günün koşullarına uygun bir oran olarak belirlenmesi gerekir. Aksi halde sırf reeskont uygulamasından kaçınmak için çok düşük oranlı bir faiz uygulanması başka vergisel sorunları da beraberinde getirir.

Düşük oranlı faizin özellikle bazı istisnaları olabilir. Söz gelimi bir kamu kuruluşundan olan senetli alacağa düşük oranlı bir faiz uygulanabilir. Bu durumda da reeskont uygulamasına gidilemez (Kızılot, 40)

3.14. Senette Faiz Nispeti Açıklanmamışsa T.C. Merkez Bankası Kısa Vadeli Avans Oranı Esas Alınır

Reeskont işlemlerinde senette faiz nispeti açıklanmış ise bu nispet, açıklanmamışsa Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddi uygulanır (VUK Madde 281). Senetlerin üzerinde faiz oranı belirtilmediğinde reeskont hesaplamasında, TC Merkez Bankası'nın kısa vadeli avans işlemleri için belirlediği oran esas alınacaktır.

Senette faiz nispeti açıklanmamış olmakla birlikte şayet senedin dayanağını teşkil eden ticari muameleye ait satış sözleşmesinde veya senedin dayanağı olan vesikada (faturada) faiz nispeti açıklanmış ise reeskont hesaplamada bu faiz nispetinin uygulanması senedin değerlendirme günündeki gerçek değerine irca edilmesi için geçerli kabul edilebilir.

Zira, reeskont işlemlerinde amaçlananın senedin değerlendirme günündeki kıymetine irca edilmesi olduğu düşünüldüğünde, bononun dayanağı olan ticari ilişkide uygulanan faiz nispetinin o bononun değerinin tespitinde birinci derecede önemli olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki, bir senedin gerçek değerinin tespitinde taraflar arasında anlaşılmalı bir faizin varlığı halinde başkaca faizlerin aranmasının senedin gerçek değerinin tespit edilmesinde doğru sonuçlar vermeyeceği de aşikârdır. Bu konuda verilmiş bir Danıştay kararı da mevcuttur. Adana 1 No.lu Vergi Mahkemesi'nin Esas No: 991/1107 ve Karar No: 991/1978 kararı yukarıda belirtilen görüşleri destekler mahiyette olup, Danıştay 4. Dairesi Esas No: 1992/1769, Karar No: 1993/5664 Kararıyla söz konusu kararı oybirliğiyle onaylamıştır (Demirtaş, Ünlü, Alpay, 1994, 142).

Senede bağlı alacakların ve borçların değerlendirme günündeki kıymetine irca edilmesi sırasında senet üzerinde faiz nispetinin belli edilmediği hallerde T.C. Merkez Bankası'nın resmi iskonto hadlerinin uygulanması yasal bir zorunluluk olduğu, alacak senetleri ile borç senetlerinin reeskont işlemlerinde uygulanacak iskonto yönteminin de T.C. Merkez Bankası tatbikatına paralellik arz etmesi gerektiği VUK'un 238 Sıra Numaralı Genel Tebliği'nde açıklanmaktadır.

Söz konusu tebliğde T.C. Merkez Bankası'nca uygulanan dış iskonto yönteminin çok uzun vadeler taşıyabilecek senetlerin değerlendirme günündeki kıymetlerinin hesaplanmasında kullanılması teknik olarak mümkün bulunmadığından senede bağlı alacaklara ilişkin değerlendirme işlemlerinin, iç iskonto metoduna göre yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu itibarla, mükelleflerin hesap dönemi sonu itibariyle senede bağlı borç ve alacaklarının değerlendirme gününde haiz olacakları kıymetleri $F = A - [A \times 360 / (360 + m \times t)]$ formülüne uygun olarak iç iskonto yöntemine göre hesaplanacaktır. Formülde A senedin nominal (üzerinde yazılı olan) değerini, $[A \times 360 / (360 + m \times t)]$ ise senedin net bugünkü değerini ifade etmektedir. Bu hesaplamada; faiz oranı olarak reeskont işlemlerinde uygulanan faiz oranının değil, kısa vadeli avans işlemlerinde uygulanan faiz oranının esas alınması gerekmektedir.

Tebliğde yer alan $F = A - [A \times 360 / (360 + m \times t)]$ formülü ile aşağıdaki “İç Iskonto Formülü” ve “Peşin Değer Formülü” aynı sonucu vermektedir. Nominal değerden peşin değer (net bugünkü değer) düşülmesi ile faiz tutarına (reeskont tutarına) ulaşılmaktadır. Tebliğde gün sayısı 360 olarak kullanılmıştır. Daha hassas hesaplama için 360 yerine 365 gün kullanılabilir.

$$\text{İç Iskonto Formülü: } F = (A \times n \times t) / 36.000 + (n \times t)$$

$$\text{Reeskont Tutarı} = \frac{\text{Nominal Değer} \times \text{Faiz Oranı} \times \text{Gün sayısı}}{36.000 + (\text{Faiz Oranı} \times \text{Gün Sayısı})}$$

Peşin Değer Formülü:

$$\text{Peşin Değer} = \frac{\text{Nominal Değer} \times 36.000}{36.000 + (\text{Faiz Oranı} \times \text{Gün Sayısı})}$$

$$\text{Reeskont Tutarı} = \text{Nominal Değer} - \text{Peşin Değer}$$

3.15. Yabancı Para Cinsinden Alacaklar ve Borçlar İçin LIBOR Esas Alınır

VUK’ un 280/2’nci maddesine göre; yabancı paralar borsa rayici ile değerlendirilir. Bu madde hükmü yabancı para ile olan senetli veya senetsiz alacaklar ve borçlar hakkında da caridir. Bunlardan vadesi gelmemiş senede bağlı alacak ve borçlar, bu Kanunun 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca değerlendirme günü kıymetine irca edilebilir. Ancak senette faiz oranının yazılı olmadığı durumlarda değerlendirme gününde geçerli olan Londra Bankalar Arası Faiz Oranı (LIBOR) esas alınır.

Buna göre yabancı para cinsinden senetli alacaklar ve borçlar da; senedin vade içermesi, değerlendirme gününde vadesinin henüz gelmemiş olması, bilançoda sunulmuş olması ve ticari kazancın eldesi ve idamesi ile ilgili olması şartlarının tamamının birlikte sağlanması halinde reeskonta tabi tutulabilir. Hesaplamalarda yine iç iskonto formülü kullanılır. Senette faiz oranının yazılı olmadığı durumlarda değerlendirme gününde geçerli olan

Londra Bankalar Arası Faiz Oranı (LİBOR) esas alınır. Bu oran T.C. Merkez Bankası veya çeşitli uluslar arası haber ajanslarından (Reuters gibi) edinilebilir.

3.16. Reeskont Geçici Vergi İçin de Hesaplanabilir

GVK'nın 217 Seri No.lu genel tebliğinde belirtildiği üzere VUK' un 280, 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca, yabancı para cinsinden olanlar da dahil olmak üzere, vadesi gelmemiş senede bağlı alacak ve borçlar değerlendirme günü kıymetine irca edilebilmektedir. Bu hüküm uyarınca mükellefler, geçici vergiye tabi kazançların tespitinde, isterlerse vadesi gelmemiş senede bağlı borç ve alacaklarını değerlendirme gününün kıymetine irca edebileceklerdir. Geçici vergi açısından reeskont yapılmış olması müteakip geçici vergi dönemlerinde veya hesap dönemine ilişkin kazancın hesaplanmasında da reeskont işleminin yapılmasını gerektirmemektedir. Örneğin, üç aylık kazancının tespitinde bu tür alacak ve borçlarını değerlendirme gününün kıymetine irca etmeyi tercih eden bir mükellef, dilerse altı aylık kazancının tespitinde senede bağlı alacak ve borçlarını değerlendirme gününün kıymetine irca etmeyebilecektir. Geçici vergi uygulaması yönünden senetli alacaklarını değerlendirme gününün kıymetine irca eden mükelleflerin, borç senetleri için de aynı uygulamayı yapmaları zorunludur (GVK 217 Seri No.lu Genel Tebliğ).

Dönem sonunda reeskont uygulayan bir işletmenin geçici vergi dönemlerinde reeskont uygulaması zorunluluğu yoktur. Bunun aksine geçici vergi dönemlerinde reeskont uygulayan bir işletmenin dönem sonunda reeskont yapma zorunluluğu bulunmamaktadır (Arioğlu, 2000, 45).

Bilindiği üzere alacak senetleri için reeskont hesaplanması mükelleflerin ihtiyarına bırakılmıştır. Bu ihtiyarilik gerek geçici vergi dönemleri gerekse dönem sonu uygulamaları için geçerli bir düzenlemedir. Her ikisi açısından da ihtiyariliğin kullanılması mümkündür. Geçici vergi dönemlerinde reeskont hesaplanmamış olması dönem sonunda reeskont hesaplanmasına engel teşkil etmez. Aynı şekilde geçici vergi dönemlerinde reeskont hesaplayan bir mükellefin dönem sonunda ihtiyariliği bu defa reeskont hesaplamama yönünde kullanmasına da bir engel bulunmamaktadır.

4. REESKONT HESAPLAMA VE MUHASEBE KAYITLARINA DAİR ÖRNEKLER

Örnek 1: (A) işletmesinin 31.12.20XX değerlemesinde 100.000 TL tutarında, 10.03.20XX vadeli ve faiz oranı %10 olan alacak senedi bulunmaktadır.

$$F= \frac{\text{Nominal Değer} \times \text{Faiz Oranı} \times \text{Gün Sayısı}}{36.500+ (\text{Faiz Oranı} \times \text{Gün Sayısı})}$$

$$F= \frac{100.000 \times 10 \times 69}{36.500+(10 \times 69)}$$

$$F= 1.855,33 \text{ TL}$$

Buna göre faiz (reeskont tutarı) 1.855,33 TL olarak hesaplanmaktadır. Senedin net bugünkü değeri (değerleme günü olan 31.12'deki değeri) $100.000 - 1.855,33 = 98.144,67$ TL'dir. 1.855,33 TL faiz, gelir tablosuna "reeskont faiz giderleri" olarak yansıtılacak; 100.000 TL alacak senetleri ile 1.855,33 TL alacak senetleri reeskontu 31.12.20XX bilançosunda yer alacaktır.

VUK' un 238 sıra numaralı Genel Tebliğinde verilen iç iskonto formülünde yıldaki gün sayısı 360 olarak alınmıştır. Tabii olarak 360 sayısının kullanılması vergi incelemelerinde sorun teşkil etmez. Yukarıdaki örnekte 365 gün sayısı daha hassas bir sonuç vermesi nedeniyle kullanılmıştır. Örnekte senet üzerinde %10 faiz oranı belirtilmemiş olsa idi, T.C. Merkez Bankası'nın kısa vadeli avans işlemleri için belirlediği faiz oranının esas alınması gerekmektedir.

Gerekli muhasebe kayıtları 31.12.20XX

————— 31.12.20xx —————		
657 REESKONT FAİZ GİDERLERİ	1.855,33	
122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU		1.855,33
————— 31.12.20xx —————		
690 DÖNEM KAR ZARARI	1.855,33	
657 REESKONT FAİZ GİDERLERİ		1.855,33
—————		

TDHP, SPK ve TMS (UFRS) uygulamasında senetli veya senetsiz her nevi alacak için reeskont hesaplamak gerekmektedir. Yukarıdaki örnekteki alacak, şayet senetsiz alacak ise VUK' a göre reeskont hesaplanamayacağı için matrahın tespitinde beyanname üzerinde kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınacaktır.

31.12.20XX itibariyle reeskont hesaplanması nedeniyle yukarıdaki muhasebe kayıtları yapılacaktır. İzleyen dönemin başında 01.01.20XX tarihinde ters kayıt yapılmaksuretiyle alacak senetleri reeskontu kapatılacak ve alacak senetleri yeniden mukayyet değerlerine taşınacak; reeskont

tutarı bu defa reeskont faiz gelirleri olarak muhasebeleştirilecektir.

Gerekli muhasebe kayıtları (İzleyen Yılda)

—————01.01.20xx—————		
122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU	1.855,33	
657 REESKONT FAİZ GELİRLERİ		1.855,33
—————31.12.20xx—————		
657 REESKONT FAİZ GELİRLERİ	1.855,33	
690 DÖNEM KAR ZARARI		1.855,33
—————		

Örnek 2: (B) İşletmesi 31.12.20XX tarihinde nominal değeri 100.000 TL, vadesi 27.02.20XX ve faiz nispeti açıklanmamış bir alacak senedi için reeskont hesaplamak istemektedir. T.C. Merkez Bankası'nın kısa vadeli avans faiz oranı %18'dir.

$$F = \frac{100.000 \times 18 \times 58}{36.000 + (18 \times 58)}$$

$$F = 2.818,27$$

Buna göre faiz (reeskont tutarı) 2.818,27 TL olarak hesaplanmaktadır. Senedin net bugünkü değeri (değerleme günü olan 31.12'deki değeri) $100.000 - 2.818,27 = 97.181,73$ TL'dir. 2.818,27 TL faiz, gelir tablosuna "reeskont faiz giderleri" olarak yansıtılacak; 100.000 TL alacak senetleri ile 2.818,27 TL alacak senetleri reeskontu 31.12.20XX bilançosunda yer alacaktır.

Örnekte VUK' un 238 sıra numaralı Genel Tebliğinde verilen iç iskonto formülü uyarınca yıldaki gün sayısı 360 olarak alınmıştır. Senet üzerinde faiz belirtilmemiş olması nedeniyle T.C. Merkez Bankası'nın kısa vadeli avans işlemleri için belirlediği faiz oranının esas alınmıştır.

Gerekli muhasebe kayıtları 31.12.20XX

—————31.12.20xx—————		
657 REESKONT FAİZ GİDERLERİ	2.818,27	
122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU		2.818,27
—————31.12.20xx—————		
690 DÖNEM KAR ZARARI	2.818,27	
657 REESKONT FAİZ GİDERLERİ		2.818,27
—————		

Gerekli muhasebe kayıtları (İzleyen Yılda)

—————01.01.20xx—————		
122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU	2.818,27	
647 REESKONT FAİZ GELİRLERİ		2.818,27
————— 31.12.20xx —————		
647 REESKONT FAİZ GELİRLERİ	2.818,27	
690 DÖNEM KAR ZARARI		2.818,27
—————		

Örnek 3: (C) İşletmesi 31.12.20XX tarihinde nominal değeri 100.000 TL, vadesi 15.03.20XX ve senette faiz nispeti %25 olarak açıklanmış olan bir borç senedi için reeskont hesaplaması aşağıdaki gibidir.

$$F = \frac{100.000 \times 25 \times 74}{36.000 + (25 \times 74)}$$

$$F = 4.888 \text{ TL}$$

Buna göre faiz (reeskont tutarı) 4.888 TL olarak hesaplanmaktadır. Senedin net bugünkü değeri (değerleme günü olan 31.12'deki değeri) $100.000 - 4.888 = 95.112$ TL'dir. 4.888 TL faiz, gelir tablosuna "reeskont faiz gelirleri" olarak yansıtılacak; 100.000 TL borç senetleri ile 4.888 TL borç senetleri reeskontu 31.12.20XX bilançosunda yer alacaktır.

Gerekli muhasebe kayıtları 31.12.20XX

————— 31.12.20xx —————		
322 BORÇ SENETLERİ REESKONTU	4.888	
647 REESKONT FAİZ GELİRLERİ		4.888
————— 31.12.20xx —————		
647 REESKONT FAİZ GELİRLERİ	4.888	
690 DÖNEM KAR ZARARI		4.888
—————		

Gerekli muhasebe kayıtları (İzleyen Yılda)

—————01.01.20xx—————		
122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU	2.818,27	
657 REESKONT FAİZ GİDERLERİ		2.818,27
————— 31.12.20xx —————		
657 REESKONT FAİZ GİDERLERİ	2.818,27	
690 DÖNEM KAR ZARARI		2.818,27
—————		

Örnek 4: (D) İşletmesi 31.12.20XX tarihinde nominal değeri 100.000 USD, vadesi 31.03.20XX ve faiz nispeti açıklanmamış bir alacak senedi için

reeskont hesaplamak istemektedir. Maliye Bakanlığı'nca açıklanan 31.12. tarihli USD kuru, 1,6 TL, LIBOR %6'dır.

$$F = \frac{100.000 \times 6 \times 90}{36.000 + (6 \times 90)}$$

$$F = 1.477,83 \text{ USD}$$

$$F = 1.477,83 \times 1,6 = 2.364,53 \text{ TL}$$

Buna göre faiz (reeskont tutarı) 2.364 TL olarak hesaplanmaktadır.

Gerekli muhasebe kayıtları 31.12.20XX

————— 31.12.20xx —————		
657 REESKONT FAİZ GİDERLERİ	2.364,53	
122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU		2.364,53
————— 31.12.20xx —————		
690 DÖNEM KAR ZARARI	2.364,53	
657 REESKONT FAİZ GİDERLERİ		2.364,53
—————		

Gerekli muhasebe kayıtları (İzleyen Yılda)

————— 01.01.20xx —————		
122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU	2.364,53	
647 REESKONT FAİZ GELİRLERİ		2.364,53
————— 31.12.20xx —————		
647 REESKONT FAİZ GELİRLERİ	2.364,53	
690 DÖNEM KAR ZARARI		2.364,53
—————		

Örnek 5: (A) A.Ş. 2010 hesap dönemi içinde mal satış işlemi karşılığında yabancı paraya dayalı vadesi 31.03.2011 olan bir alacak senedi almış ve söz konusu senedi alındığı gün itibariyle USD kurunun TL karşılığı olan (1,45X10.000=) 14.500 TL olarak 121 Alacaklar Senetleri hesabına kaydetmiştir. Şirketin ayrıca 8.000 USD tutarında 01.03.2011 vadeli borç senedi bulunmaktadır. Anılan borç senedi (1,40X8.000=) 12.000 TL olarak 321 Borç Senetleri hesabına kaydedilmiştir. 31.12.2010 tarihi itibariyle LIBOR % 6, Maliye Bakanlığı tarafından ilan edilen USD kuru 1.60 TL'dir ve şirket senetlerini reeskonta tabi tutmaya karar vermiştir.

Örnekteki verilere göre kur değerlemesi ve reeskont ayırmaya dair hesaplamalar ve muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

Alacak senetlerinin 31.12.2010 tarihi itibariyle kur değerlemesi:

Alacak senetlerinin 31.12.2010 değeri (10.000X1,6=)	16.000 TL
Alacak senetlerinin kayıtlı değeri	14.500 TL
Kambiyo karları (16.000-14.500=)	1.500 TL

————— 31.12.2010 —————		
121 ALACAK SENETLERİ	1.500	
646 KAMBİYO KARLARI		1.500
————— 31.12.2010 —————		
646 KAMBİYO KARLARI	2.364,53	
690 DÖNEM KAR ZARARI		2.364,53
—————		

Borç senetlerinin 31.12.2010 tarihi itibarıyla kur değerlemesi:

Borç senetlerinin 31.12.2010 değeri (8.000X1,6=)	12.800 TL
Borç senetlerinin kayıtlı değeri	12.000 TL
Kambiyo zararları (12.800-12.000=)	800 TL

————— 31.12.2010 —————		
656 KAMBİYO ZARARLAR	800	
321 BORÇ SENETLERİ		800
————— 31.12.2010 —————		
690 DÖNEM KAR ZARARI	800	
656 KAMBİYO ZARARLARI		800
—————		

Alacak senetleri reeskontu:

$$F = \frac{10.000 \times 6 \times 90}{36.000 + (60 \times 90)}$$

$$F = 147,78 \text{ USD}$$

$$F = 147,78 \times 1,6 = 236,45 \text{ TL}$$

Buna göre faiz (reeskont tutarı) 236,45 TL olarak hesaplanmaktadır.

Gerekli muhasebe kayıtları 31.12.20XX

————— 31.12.20xx —————		
657 REESKONT FAİZ GİDERLERİ	236,45	
122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU		236,45
————— 31.12.20xx —————		
690 DÖNEM KAR ZARARI	236,45	
657 REESKONT FAİZ GİDERLERİ		236,45
—————		

Gerekli muhasebe kayıtları (İzleyen Yılda)

—————01.01.20xx—————		
122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU	236,45	
647 REESKONT FAİZ GELİRLERİ		236,45
—————31.12.20xx—————		
647 REESKONT FAİZ GELİRLERİ	236,45	
690 DÖNEM KAR ZARARI		236,45
—————		

Borç senetleri reeskontu:

$$F = \frac{8.000 \times 6 \times 60}{36.000 + (6 \times 60)}$$

$$F = 79,20 \text{ USD}$$

$$F = 79,20 \times 1,6 = 126,73 \text{ TL}$$

$$F = 79,20 \times 1,6 = 126,73 \text{ TL}$$

Buna göre faiz (reeskont tutarı) 126,73 TL olarak hesaplanmaktadır.

Gerekli muhasebe kayıtları 31.12.20XX

—————31.12.20xx—————		
322 BORÇ SENETLERİ REESKONTU	126,73	
647 REESKONT FAİZ GELİRLERİ		126,73
—————31.12.20xx—————		
647 REESKONT FAİZ GELİRLERİ	126,73	
690 DÖNEM KAR ZARARI		126,73
—————		

Gerekli muhasebe kayıtları (İzleyen Yılda)

—————01.01.20xx—————		
122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU	126,73	
657 REESKONT FAİZ GİDERLERİ		126,73
—————31.12.20xx—————		
657 REESKONT FAİZ GİDERLERİ	126,73	
690 DÖNEM KAR ZARARI		126,73
—————		

5. SONUÇ

İşletmelerin alacaklarının ve borçlarının reeskonta tabi tutulması; dönemsellik ve tahakkuk esası gereğince hâsılat, gelir ve karların aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlarla karşılaştırılmasının tabii bir

sonucudur. Vergi mevzuatı uyarınca reeskont uygulaması sadece senetli alacak ve borçlar için mümkündür; ayrıca söz konusu alacak ve borçların ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olması gerekir. Senetli alacaklar için reeskont uygulanması ihtiyari olmakla birlikte, şayet alacak senetleri için reeskont hesaplanmış ise borç senetleri için de reeskont hesaplanması mecburiyeti vardır. Buradaki yaklaşım vergi matrahlarının aşındırılmasının önüne geçmektir.

Senetsiz alacaklar ve borçların yanı sıra alınan ve verilen vadeli çekler, hatırı senetleri, alınan ve verilen avanslar, senede bağlı katma değer vergisi, finansal kiralama kapsamında alacak ve borçlar, faktoring şirketlerine devredilen senede bağlı alacaklar, müflisten olan alacaklar ve şüpheli hale gelmiş alacaklar için reeskont hesaplanması vergi mevzuatı bakımından mümkün değildir. Vergi yasaları uyarınca reeskont uygulanmaması gereken durumlarda “reeskont faiz giderleri” hesaplanmış ise bunlara ait giderlerin kanunen kabul edilmeyen gider olarak dönem matrahına ilave edilmesi, “reeskont faiz gelirleri” hesaplanmış ise bunlara ait gelirlerin indirim olarak beyanname üzerinde dönem matrahından tenzil edilmesi gerekir.

KAYNAKÇA

ARIOĞLU, O. (2000) Yabancı Paraların Değerlemesi ve Reeskont Uygulaması, Vergi Dünyası,

DEMİRTAŞ, Ünlü K., ALPAY, İ., (1994) Bonoların Reeskont İşlemlerinde Uygulanması Gereken Faiz Nispeti İle İlgili Bir Görüş, Vergi Dünyası, Sayı: 151, .

KARABACAK, H; KOYUTÜRK, S. (1984) İşletmelerde Vadesi Gelmemiş Olan Alacaklar ve Borç Senetlerine Reeskont Uygulaması”, Vergi Dünyası, Sayı 37.

KIZILO, Ş. “Dönem Sonunda Alacak ve Borç Senetlerine İlişkin Reeskont Uygulaması, Yaklaşım, Sayı: 26.

MAÇ, M. (1999) Kurumlar Vergisi, 3. Baskı.

ÖZYER, M. Ali. (2008) Vergi Usul Kanunu Uygulaması, Maliye Hesap Uzmanları Derneği, 4. Baskı.

SIEGEL, Joel, G., SHIM, Jae K. (2000) Dictionary of Accounting Terms, Barron’s Business Guide, Barron’s Educational Series, Inc., Third Edition.

ŞEKER, S. (1999) Dönem Sonu İşlemleri, Yaklaşım Yayıncılık, 4. Cilt.

TÜYSÜZOĞLU, M. (1986) “Vadesi Gelmemiş Senetlerde Reeskont

Uygulaması ve Reeskont Tutarının Hesaplanması”, Vergi Dünyası, Sayı 56.

YILMAZ, K. (2000) Değerleme, 2. Baskı.

YÜKÇÜ, S. (2009) Finansal Muhasebe, Birleşik Matbaacılık, İzmir.

Danıştay 4. Daire'nin 05.02.1985 tarih ve E.No:1982/6020, K. No:1985/886 sayılı kararı.

Danıştay 4. Daire'nin 28.12.1995 tarih ve E: 1994/3228, K: 1995/5901 sayılı kararı.

Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 07.04.2000 tarih ve E.1999/448, K.2000/145 sayılı kararı.

Gelir Vergisi Kanunu

GVK 217 Seri No.lu Genel Tebliğ.

HUK Danışma Komisyonu'nun 30.12.1976 tarih ve 231 Yayın Sıra No'lu Kararı.

HUK Danışma Komisyonu'nun 30.12.1976 tarih ve 231 Yayın Sıra No'lu Kararı.

Kurumlar Vergisi Kanunu

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No 1

Türk Ticaret Kanunu

Vergi Usul Kanunu

VUK 173 Seri No.lu Genel Tebliğ.

VUK' un 26.01.1993 tarih ve 1993/1 sıra numaralı İç Genelgesi.